

Välkomne äro väl ett par rader från Din hand. Men något qvitto är icke nödigt.

Jag hoppas, att Du, befriad från skoltråket, lefver vid vanliga helsa ett lugnare lif, hvaraf vår ålderdom göres behof. Gud gifve Dig och de Dina fortfarande fridfulla år.

Jag stretar allt ännu med denna verdens bekymmer. För, öfrigt från densamme afskild, så mycket sig göra låter. Öfverlevande vännerna allt färre, och de nya generationerna fremmande.

När Du besöker Runeberg, helsa kärt.

Vän och broder 10
J. V. S:n

d. 30 Dec. -70.

281 J. V. SNELLMAN – A. H. SNELLMAN

HUB, JVS handskriftssamling

Härjemte mk 20-. Börja spara tillhopa respengar. Dröj så länge något arbete finnes, och göra ditt bästa att genom flit ersätta, hvad du åtnjutit. Skrif, huru Du är försedd med reskläder. 20

Din öme fader
J. V. S:n

282 VÅRA DAGARS POLITIK.

HUB, JVS handskriftssamling

Den, som vill förstå och bedöma sin samtids politiska sträfanden, får icke inskränka blicken till det närvarande, utan bör känna och begripa de tidigare historiska företeelser, ur hvilka det närvarande framgått – detta är ett allmänt erkänt yrkande. 30

Väl handla de verksamma statsmännen af alla grader skenbart oberoende af en sådan betraktelse. De sköta stundens statsintressen ungefär så, som privatmannen sträfvar för sin välfärd, beräknande endast möjligheterna att främja desamma. Erfarenheten vittnar likväl i öfverensstämmelse med eftertanken, att endast de politiska planer hafva framgång, hvilka stöda sig på en tillräcklig historisk grund. Det är denna historiska nödvändighet, att intet ändamål eger framgång, för hvars förverkligande icke tillräckliga historiska vilkor äro för handen, som gör äfven ett statsintresse såsom ändamål förnuftigt. Allehanda mera eller mindre probabla teorier kunna uppställas, t. ex. för krigets förkastlighet och den eviga freden, för en allmänt lyckliggörande statsform o. s. v.; men derunder ökas armeerna och de försökta nya konstitutionerna ramla öfver ända, 40

Två missledande åsigter söka i närvarande tid göra sig gällande vid bedömandet af forntidens politiska tilldragelser, icke mindre än i den politiska verksamheten. Båda grunda sig på ||iakttagelse|| af verkliga och allmänna historiska företeelser, men båda fästa sig ensidigt vid dessa, förbiseende historiens lärdomar i öfrigt, och gifva dem en betydelse, som de i verkligheten icke ega. 50

Den ena af dessa åsigter rör statsändamålet öfverhufvud. Hos ett stort antal af samtida hänger läran om samhällskontraktet vid. Det är en så lätt sak att förstå: staten är ett bolag, och ändamålet den största

möjliga vinstutdelning åt alla bolagsmännen. Ingen vill gerna säga, att utdelningen skall bestå endast i mat och dryck och lifvets öfriga nödortft ehuru visst detta är hufvudsak. Men läran söker hjälpa sig från materialismen genom utsagan, att bolagets ändamål är: tillfälle för bolagsmännen att utveckla alla sina förmögenheter. Så följer den reela vinstutdelningen af sig sjelf genom hvarje bolagsmans eget arbete – skulle man häraf sluta. Men nej! I alla stater befinnes så mycket ännu vara på tok, att staten, egentligen bolagskontraktet, göres ansvarig för okunnigheten, fattigdomen, lasterna, brotten.

10 Folkskolor, välgörenhetsanstalter, räddningsanstalter, förbättrad fängelsevård – allt detta möter i vår tid lifliga sympatier. De äro en frukt af kristendomen, som allt mera öfvergått till fordran på en tro i verk och gerning. Äfven de med afseende på tros läran tviflande eller ligkiltiga hafva sig sjelfva ovetande att tacka den för sin öfvertygelse om människorätt och sin känsla för likars nöd. Men att statens ändamål skulle uppgå häri, torde likväl ingen vilja yrka, så mycket mindre, som det mesta häraf kan främjas, väl icke utom en ordnad statsform, men likväl genom enskild frivillig association.

20 Och det är icke förunderligt, att det kan föra människovännen till half förtviflan att finna, icke blott att pauperismen tillvexer med de fria institutionerna, med freden och nationalrikedom, utan äfven att demokratin, icke mindre än enväldet, bortkastar hela det förmenta statsändamålet och offerar tusental miljoner egendom och hundratusental människolif för rent politiska ändamål.

Så tror man sig angripa det onda i roten genom att grunda den eviga freden staterna emellan. Det är åter en kristendomens frukt: läran om det allmänna brödrskapet, utsträckt till hela menskligheten. I sjelfva verket har härmed under kristendomens välde förhållit sig högst förunderligt. Huru många heliga krig, och huru grymma i synnerhet 30 dessa, hafva icke blifvit förda i kristendomens namn! Öfverallt välsignas fanorna, kyrkorna ljuda af böner om fiendens nederlag och af Te deum öfver segrarne – icke sällan på båda sidor. Kristendomens lära, att den, som blir slagen på ena örat, skall vända det andra till, är dock tydlig och klar. Det inskränkes endast af det andra budet: att gifva kejsaren det kejsaren tillhör, hvilket, såsom i en religionslära förhållandet måste vara, lemna det oafgjordt, hvad honom tillhör. Och om det första nödvändiga för kejsaren, det vill säga: för en stat, är makten att bestå, oafhængigheten, suveräniteten, så måste äfven uppoffring af lif och egendom i kriget, såsom ett medel härtill, när intet annat medel 40 återstår, blifva rätt och kristligt.

Betviflas kan det icke, att äfven i de kristna staternas ömsesidiga förhållanden erkännandet af människovärdet och den allmänt menskliga jemnligheten och broderligheten verkat och verkar till fredens bibehållande och spridningen till alla jordens folk af dess välsignelser. Men likasålitet tvifvel underkastadt är, att endast den jemnlighet i makt, till hvilken de stora staterna under seklers kamp och strid hunnit, ger säkerhet icke blott åt dem sjelfva, utan äfven åt de små stater, hvilka äro ur stånd att beskydda sig.

50 Om vännerna af den eviga freden och deras verksamhet kan ingen tala annat än godt, så länge denna verksamhet stannar vid spridandet och befastandet af läran om alla människors broderskap och vid utrotandet af nationela fördomar samt det från förgångna strider ärfda nationalhatet. Men löjligen, ehuru icke farliga, måste de blifva, då de predika universal-republiken och alla armeers afskaffande. Sin falska ställning lägga de i dagen, då de medgifva sig nödgas göra början härtill

med en stor revolution och ett stort krig – det allrasista naturligtvis, emedan det skall föra dem och deras läror till makten.

Det är en lycka, att folkens öden icke äro lagda i sådane oförnuftiga terroristers hand, för hvilka ändamålet helgar hvarje medel. Fredens sanna vänner kunna glädja sig deröfver, att mensklighetens historiska utveckling och särskildt de Europeiska staternas politiska förhållanden allt mer och mer gjort fredens bevarande till ett öfvervägande statsintresse.

Att säga, att sedan seklets början, eller närmare sedan 1815, den inre politiken, bestämmandet af statsformen, utgjort det förnämsta innehållet i de europeiska folkens politiska historia, är att erinra om ett allmänt känt och erkänt faktum. 10

I denna rörelse har Frankrike stått främst, och tvenne gånger har från den Parisiska härden revolutionsgnistan flugit öfver Europa, tändande mer eller mindre starka lågor. Detta Frankrikes öfvervägande inflytande på den politiska gestaltningen härleder sig redan från 18:e seklet. England har väl varit det första, såsom det ännu utgör det främsta mönstret för den moderna konstitutionela staten. Men Fransmännen hafva varit de apostlar, som framställt detta mönster för det öfriga Europa – i läror, det är sannt, mer eller mindre förvända, icke i förnyadt exempel; ty försöken att förverkliga lärorna hafva hittills misslyckats. Denna Fransmännens rol af Europas politiska lärmästare, om också lärorna i grunden varit hemtade utifrån, måste utan tvifvel tillskrifvas nationens egendomliga geni. Man har sagt: Fransmännen äro det mest fåfänga folk. Intet annat har i lika grad begär att lysa. Men man kunde tillägga: att lysa i tal och i skrift, utgör hos dem det högsta målet för detta begär. Det ställes till och med högre än den krigiska gloire'n. Man måste erkänna, att om någon fåfänga är rätt menskelig sannt human, så är det, denna. Också har intet annat folk förmått göra Fransmännen främsta platsen häri stridig. Icke såsom skulle Franska litteraturen stå öfver alla andra nationers i vetandets omfattning, djup och sanning, eller i poetisk skönhet. Men den bibehåller sitt från lång tid tillbaka vunna företräde att framför andra läsas och läsas med intresse. Lika obestridd är Fransmannens förmåga att tala, att konversera, en förmåga, som enligt alla resandes intyg tillhör äfven de minst bildade i landets mest bortgömda kojor. En högst intagande författarinna berättade nyligen i sina »Resanteckningar» från Frankrike i *Tidskrift för hemmet* om ett tillfälligt samtal med en fjortonårig flicka, dotter till en jernvägstjensteman. Att hon icke kände Stockholm ens till namnet, var högst naturligt. Med ett artigt: »Madame, vous me faites rougir de mon ignorance», tog hon felet på sig; och då hon talade om en afliden broder, tillade hon: »Ah, madame, un fils unique, quelle grande douleur!» Det är en hel nationalhistoria. Man hör i dessa ord talarena i deputerade kammaren. Lyssnar man, till dessa, så får man ännu i dag veta, att deras förnämsta uppgift är, att från talarestolen undervisa Frankrike. Huru annorlunda i England! Talen i parlamentet ingå icke i något protokoll och publiceras icke. Ja, deras offentliggörande är i lag förbjudet. Men man tillåter dock tidningsreferenter att besörja derom, efter eget behag och på egen risk. 30 40

Att det öfriga Europas öra är så öppet för, hvad i Frankrike talas, och sinnena för revolutionsexemplen från Paris – dertill har utan tvifvel den första Napoleon i främsta rummet verkat både positivt och negativt. Något plattare än senaste tidens spridda försök att nedsätta denna historiens koloss och gåta till en simpel våldsman, utan menniskovärde, kan icke gerna imagineras. Ty det är det lägsta trappsteget af 50

menskelig inskränkthet att bedöma verldsomhvälfvande historiska företeelser såsom verk af en individs infall och godtycke. Det skulle leda för långt tillbaka att här sammanställa bevisen för Napoleons stora historiska mission. De föreligga i de händelser som efter hans tid följt i Italien, i Spanien, i Tyskland, och i Österrike.

På en lägre plan rör sig visserligen hans efterträdares, Napoleon III:s historiska betydelse. Men äfven den är sådan, att hans namn ingalunda skall af historien glömmas. Den omhvälfning, som nu i Januari 1869 i Frankrike föregår, är ännu en »dunkel punkt på horisonten». Mången Europa's statsman torde betänksamt se densamma an, oviss, med hvilka stormmolen den må vara laddad. Första intrycket torde hos hvar och en vara det, att de händer synas nog svaga, åt hvilka Frankrikes kejsare öfverlemnade en så stor andel i ledningen af Frankrikes öden. Framtiden torde vid en jämförelse komma att göra rättvisa åt de mäns viljekraft och talang, som varit den s. k. personliga styrelsens tjenare. Det inflytande utåt, det välstånd inom landet, som Frankrike under denna styrelse vunnit, kunna lätt förslösas, men icke lika lätt förkofras.

Tvenne omständigheter, som förklara denna omhvälfning, synas böra vara mera i ögonen fallande, än man finner dem af dagens publicister påpekade. Hvilka än i öfrigt anklagelserna mot den personliga styrelsen må vara, och hvilken grad af berättigande de må ega, den ena saken synes viss, att det stora flertalet bland de fridsamma i landet af det närvarandes osäkerhet förts till missnöje dermed. Denna osäkerhet gäller egentligen krig eller fred. I tre års tid har den sväfvat öfver Frankrike och Europa. Knappt nog torde det dock kunna visas, att i Frankrike af densamma i märkbarare mån lidit. Men den har likväl oroad och åtminstone verkat hindrande mot det framskridande, man ansett sig berättigad, att eljest hoppas. Vågad vore att tillräkna densamma bristande insigt hos styresmannen. Den har kunnat framgå ur sakernas tvång. Ty det har icke varit lätt att proklamera ett obetingadt gillande af allt, som i Tyskland händt och kommer att hända, äfven om det varit omöjligt eller opolitiskt att söka hindra det. Skulle omständigheterna i Österrike utvecklade sig annorlunda än hittills varit fallet, vet ingen, om icke försöket skett. Att den Österrikiska rikskanslern, före detta själen i Tyska småstaternas koalition mot Preussen, haft en sådan eventualitet i sigte, lärers knappt någon betvifla. Kanske att nu den nya parlamentariska styrelsen förmår aflägsna denna osäkerhet. Men om den i dess ställe framkallar en annan osäkerhet, den revolutionära? det är en sak, hvaröfver en snar framtid skall uttala sig.

Den andra påpekade omständigheten är den, att all opposition i Frankrike varit dynastisk. Den begär icke större frihet eller, må vara, en helt ny konstitution under den bestående regeringen, utan helt enkelt regeringens störtande, komme sedan i öfrigt, hvad som vill. Det är en hederssak, att en legitimist skall förblifva legitimist till sin dödsdag och, så vidt möjligt fortplanta samma politiska bekännelse på sina efterkommande i tredje och fjerde led. En orleanist skall lika oföränderligt tillhöra detta parti. Alla öfriga, åt hvilka Kejsardömet icke haft rum för utmärkelse och makt, ansluta sig till de ännu trogna republikanerna från 1848 – obekymrade derom, att denna republik var den sämsta styrelseform, Frankrike egt, att de flesta för den politiska och personliga friheten förtryckande lagar, som kejsardömet i nödfall begagnat, äro undertecknade af samma trogna republikaner, och att republiken, som för Frankrike var en öfverraskning, föll för sin stora

och allmänna impopularitet.

Hvad som deremot utmärker den nyss skedda reformen är, att den är framkallad af en konstitutionel opposition, som begär politisk frihet, men vill erkänna och uppehålla Kejsardömet. Det är verkligen förvånande att se, huru den nu blifna justitieministern Ollivier, som för två år tillbaka alldeles ensam predikade denna opposition, under tadel från sina republikanska oppositionsvänner, hvilka han sålunda öfvergaf, nu i densamma förenat kammarens majoritet till ett liberalt regeringsparti. Man synes nog allmänt fatta saken så, som om Napoleon III af detsamma skulle blifvit tvingad till de gjorda eftergifterna. Det är ganska menskligt, att den, som eger makten, icke vill släppa den ifrån sig, isynnerhet om han är en så utmärkt person som Fransmännens nuvarande kejsare och i dess utöfning lyckats, såsom han det gjort. Man behöfver härvid icke tillgripa den vulgära förklaringen af en egoistisk maktlystnad. Den, som icke erkänner, att det är en regerings pligt att uppehålla sig, vet sannerligen icke, hvad en stat är. En regering, som skulle stryka på foten för den första tillsägelse af någon sjelfskapad folkets ombudsman, förtjenade väl icke annat än ett sådant utsparkande. Men af en duglig regering kan ett folk fordra tidsenliga koncessioner i maktutöfningen, ehuru å andra sidan det är dess pligt att tillse, att dess egen säkerhet icke genom dem äfventyras. Ty »anarkin», säger Carlyle, »är för Gud förhatlig».

Att nu Napoleon III gifvit vika för denna kejserliga opposition, kan lika lätt förklaras ur hans statsvishet som ur en antagen oförmåga att motstå densamma. Betraktar man det gynnsamma mottagande, som från första stund vederfors Ollivier, inflytandet af hans råd redan på de första koncessionerna, 1868 rörande pressen och församlingsrätten, hans af styrelsen tolererade inväljande i Vardepartementet, sedan han misslyckats i Paris, och slutligen sjelfva den majoritet, hans åsichter vunnit i deputerade kammaren, och hvilken säkert torde lika mycket kunna tillskrifvas Kejsarens gillande som vederbörandes liberalism, så har man skäl nog att förmoda, att kejsaren nu, lika väl som så mången gång härförinnan, handlat af fritt beslut. Att han vill se sin son efter sig bibehålla tronen, är lätt förklarligt. Man kan föreställa sig, att denna önskan stärkes af hans snart sagdt fatalistiska tro på Napoleonidernas nödvändighet för Frankrike – en tro, som fört honom sjelf till tronen. Men obestridligt är, att Frankrike liksom hvarje stat har behof af en fast regering, och mera än andra är blottstädt för olyckorna af en dynastiförändring. Allmän nog är därför den åsigten, att Napoleon gerna lemnar åt sin son rolen af en konstitutionel monark – om han blott i Frankrike kan få till stånd en parlamentarisk styrelse – som håller.

Denna är frågan. Det är, i sanning, ett förunderligt spektakel att i den Franska deputeradekammaren se ett parti, som öppet bekänner sig till republiken, d. v. s. uppställer som sitt ändamål kejsardömet's störtande – genom lagliga medel, förstås, genom den allmänna omröstningen och deputeradekammarens beslut. En sådan laglig revolution fordrar naturligtvis icke blott, att Senaten utstrykes ur konstitutionen, utan äfven att monarken skall vara afsättningsbar och med en afsättning nöjas – med andra ord: den fordrar republiken, förrän republiken dekretas. Man har svårt att föreställa sig, att herrar republikaner, hvad sagde lagliga medel angår, verkligen äro i god tro. Men menniskoförståndet är rikt på sjelfbedrägerier, och Frankrikes nyare historia är i synnerhet rik på politiska teorier af alla slag. Men om också republiken har föga utsigt att taga inträde genom en sådan godvilligt

öppnad port, finnes ingen säkerhet för, att den icke kan rusa in genom en inslagen. I en så stor stat som Frankrike betyder i fråga om regeringssättet den allmänna omröstningen platt ingenting. I en liten Schweizisk kanton, med en folkmängd stor som en sockens eller på sin höjd ett härads här i Finland, kan det låta göra sig att samlas på ett torg och votera kejsaredöme eller konungariket eller republik eller hvad som behagas. Men om i Paris en republikansk interimsstyrelse appellerar till allmänna omröstningen, lärer den föga nedlägga sin makt, om äfven en pluralitet af kantoner, der borta vid Pyreneerna och Alpena

10 o. s. v. skulle befalla det. Valet gäller mellan inbördes krig eller erkännande af det i Paris skedda.

I England t. ex. skulle detta icke kunna förekomma, att ett parti skulle i underhuset öppet tala för drottningens och hennes dynastis förjagande. Äfven Förenta Staternas praktiska folk skulle snart göra slut på representanter, som ville störta den republikanska författningen. Ett förhållande, sådant som det anförda i Frankrikes deputerade kammare, är i sjelfva verket något nytt i historien. Komme der republiken åter till väldet, skulle den säkert icke i sin tur tolerera något dylikt.

20 Republikanernas sträfvan går närmast ut på att få kammaren upplöst och nya val, sedan först en ny vallag voterats, genom hvilken valkretsernas omfång skulle minskas och deras antal nära nog fördubblas. Lyckas detta, kan det icke betvivlas, att icke partiet skall betydligt förstärkas, isynnerhet som all officiel inverkan på valen kommer att bannlysas. Ett parti, som sträfvar till makten, utvecklar alltid större energi, och den demokratiska republiken, hvars grundsats är: de fattigas väld öfver de förmögna, ger alltid demagogerna öfvertag hos den stora massan. Hvad behofvet af laglig samhällsordning och

30 lärdomarne från 1848 kunde verka deremot hos landtbefolkningen, är svårt att afgöra. Arbetaremassan i städerna är för det mesta på förhand vunnun.

Ingen kan tillsluta ögonen för den sanning, att i Europas stater öfver hufvud samma fråga förr eller senare kommer till afgörande. Den moderna industrin går sin gång, och kapitalets herraväldet tillvexer. De små industrierna försvinna. Endast det lilla jordbruket har hittills inkräktat på det storas område. Till vidare utgör detta, der det är förherrskande, det säkraste skyddet mot den mer eller mindre sociala republiken. Huru mycken styrka folkupplysningen och associationen skola förmå lägga dertill, är ännu ett framtidsproblem.

40 Utom Frankrike tilldraga sig sträfvandena för politisk frihet icke mycket intresse. Deras framgång är öfver allt blott en tidsfråga.

Af vida större betydelse är den i Europas politik nya nationalitetsfrågan, som på så många håll obehagligt öfverraskat icke blott maktens innehafvare, utan äfven de liberala oppositionerna.

Hvad man än derom må tänka, lära dock få betraktare af samtidens historia vara blinda nog att icke finna, att Italiens och Tysklands enhet äro de vigtigaste politiska tilldragelser, denna historia har att förete.

Något nytt i historien kan likväl nationalitetssträfvandet icke sägas vara. Allt hvad nutiden eger qvar från forntiden, är den ena eller andra nationalandans verk. Men det är nytt, att nationaliteten den allmänna folkkrätten blifvit erkänd såsom ett berättigande i motsats mot blotta

50 *eröfringens rätt*, som haft sitt berättigande på den tid, Europas stater bildades och äfven i många af dem särskilda stammar i lynne sed och språk sammanslöto sig till en nation.

Den Italienska katastrofen är i hufvudsak redan gammal. Äfven den

företedde skådespelet af en stor statsklokhed, representerad i Cavour's utmärkta personlighet. Men förhållandena tvingade ledarena att för verket begagna utvägar, af hvilkas användande den Italienska staten ännu lider; och man kunde säga, Cavour's Italienska lynne lämpade sig till deras begagnande. Under det han med ena handen ställde Italiens fana under Frankrikes skydd, sträckte han den andra åt upprorsmännen i mellersta Italien och åt Garibaldi för att frigöra sig från beskyddarens befällande: »ända hit». Och likväl måste han köpa beskyddet med afträdande af Italienskt område. En annan anblick erbjöd Preussens uppträdande för sin maktställning och Tysklands enhet. Såsom i ett skickligt schackspel rörde sig dess armeer, än mera! så att säga på förut bestämda klockslag, och hela operationen utvecklade sig med regelbundenheten i en dramatisk föreställning. Intet tvifvel är, att icke historien skulle ställa denna tilldragelse bland de främsta verk af mänskligt förutseende och handlingskraft.

10

I sitt förhållande till den politiska liberalismen företer den Tyska enhetskatastrofen en halft komisk anblick, som likväl kan anses symbolisk för förhållandet mellan de stora nationela intressena och de små författningsstriderna. I årtal hade den Preussiska oppositionen äflats att störta samma styrelse, som nu med så säker hand utförde det länge förberedda företaget. Preussiska armeens försvagande var dess närmaste föremål. Ännu vid krigets utbrott vägrade den medel för dettas förande. När ministern Bismarck i Frankfurt hade uppställt fordran på ett nationalparlament, utgånget ur den allmänna rösträtten, upptog säkert med sagde opposition största delen af Europa detta förslag som ett gyckel. Men sakerna gingo sin gång. Inom få veckor fanns i Preussen och Tyskland knappt något annat namn än Bismarck's, som lönade mödan nämnas. Den allmänna omröstningen kom snabbt i gång, och oppositionen (progressisterna) voro med ens slagna ur brädet. Hvad halv dem att säga, att de voro frihetsmän, men ville endast sitt partis frihet, icke den allmänna omröstningens. Lika litet gagnade deras bevisning, att allt skett på galen väg, att Preussen först hade bort få en demokratisk författning, som småstaterna utan tvifvel skulle efterapat och kanske skulle gått framom en genom att förjaga sina furstar. Då, nu icke så skett, så var den tyska enheten icke sådan den borde vara. Men det kan icke hjälpas, att den är ett faktum. Och då ministern numera blifvit helt liberal och konstitutionel och med god min rättar sig efter sina många parlamenters beslut, hvori progressisterna icke hafva någon del, så är naturligtvis hela enhetsverket i deras ögon än odugligare.

20

30

40

Att vara till är för en stat det första. Men en stats tillvaro vill säga: dess erkännande af andra stater, dess maktställning i förhållande till dessa. Sanningen häraf är djupt rotad i hvarje lifskraftig nations medvetande; och folken hafva icke skytt de oerhördaste uppoffringar och ansträngningar för att försvara och befästa sin sjelfständighet. För de små nationerna har sjelfständigheten den mera negativa betydelsen af statens oberoende inom sig. Äfven de kunna dock icke umbära något erkännande utåt, i förhållande till andra stater. Ytligt visar sig detta så, att de icke kunna umbära samfärdseln med den öfriga världen. I sin rot är detta behof endast yttringen af det hvarje nation förelagda vilkoret för dess tillvaro, nämligen: delaktighet i den allmänna mänskliga kulturen, hvilken delaktighet åter icke kan bestå i ett blott passivt mottagande, utan nödvändigtvis innebär en verksamhet för denna kulturs utveckling. Alla öfriga yttringar af en nations lif förhålla sig såsom medel till detta slutändamål.

50

De stora nationer, som förmått tillvinna sig den härför nödiga maktställningen, hafva med rätta anspråket att deltaga i ordnandet af alla politiska förhållanden. När Englands statsmän för närvarande proklamera denna stats neutralitet och likgiltighet för de politiska frågor, som intressera Europas stormakter, kunde detta se ut som tecken till politiskt förfall. Men sådane deklamationer äro icke allvarligt menade. De betyda blott, att vissa frågor äro sådana, att de lösa sig sjelfva utan Englands deltagande och utan att rubba dess maktställning. Skulle deremot denna hotas, lärer engelska folket likalitet som härförinnan tillåta sina ministrar att sitta med händerna i kors. Endast i förbund med de mäktigare kunna de små nationerna utöfva något direkt politiskt inflytande. Men äfven de arbeta för menskligheten genom sin industri och handel, sin folkupplysning, sin litteratur och konst, sina politiska och sociala institutioner.

Mot en sådan uppfattning af staternas och nationernas bestämmelse streta i allmänhet de politiskt liberala, d. v. s. de som sjelfva företrädesvis taga denna titel i anspråk. Deras lära är den redan anförda, att bolaget, staten, är till för bolagsmännens gagn. Att förhållandet i det dagliga politiska afseendet så betraktas, må vara berättigadt. Ty likasom individerna, genom att hvar och en allvarligt arbeta för sina intressen, materiela och andliga, öka nationalrikedomen, den allmänna upplysningen och bildningen, så är det äfven staternas berättigande att i främsta rummet tillgodose sina intressen, emedan, då detta i alla stater sker, den allmänt menskliga kulturen främjas. Men i hvarje stat är individens välbefinnande medlet, icke slutändamålet. Ty slutet vore då nära för hand, med individens snara ändalykt. Och hvilken är den individ, som vid detta slut prisar sitt svunna lifs sällhet? På samma sätt förhåller det sig med statsintresset. Det skall göras gällande. Men den dag kommer, då äfven de mäktigaste folk, de, hvilka för sin tid gått i spetsen för menskligheten, kvarlefa endast i de minnen af sin tillvaro, de efterlemnade, och i denna kvarlåtenskaps fortfarande inverkan på menskliga kulturen.

Redan den råa folkstammen har denna ingifvelse att bevara sig sjelf. Man läser hos Castrén, huru i södra Sibirien ett halft dussin familjer bland Kotterna, de enda, som ännu icke blifvit med Tatarerna förblandade och upptagit dessas seder och språk, samla sig från särskilda håll för att under samlefnad bevara sina traditioner och åter upplifva sitt till hälften glömda modersmål. Denna genom sin litenhet halft komiska, ehuru å andra sidan sorgliga företeelse, är i grunden enahanda med Tysklands och Italiens storartade sträfvande till nationel enhet. Å andra sidan var det blodiga kriget i Förenta staterna endast en fortsättning af den politiska process Europa redan genomgått. Republikanerna visade sig akta folkens rätt att sjelfve bestämma öfver sin politiska ställning och den stat, de vilja tillhöra, som denna rätt varit aktad af den absoluta monarkin. Det är helt simpelt med eröfringens rätt, som nordstaterna tvungo sydstaternas befolkning att stanna kvar i unionen. Ett ganska ringa fåtal ville slaveriets utrotande i och för sig. För mängden skulle saken varit likgiltig, om sydstaterna hade utgjort ett särskildt rike. Men det var detta, man icke ville medgifva. Statsintresset, understödt såsom vanligt af mångahanda ekonomiska intressen – det förnämsta: bibehållandet af nordstaternas handelsmonopol på sydstaternas marknad – satte sig deremot. Om unionen skall kunna upprätthållas, kommer, framtiden att uppvisa. Å ena sidan skall negeremancipationen utan tvifvel införa ett nytt element i sydstaternas befolkning i följd af raceblandningen; men å den andra

torde det Europeiska elementet förstärkas genom kolonisation från nordstaterna och från Europa, hvilken det fria arbetet nu möjliggjort. I hvarje händelse kommer denna framtidens dom att visa, att äfven här nationalitetsfrågan legat till grund.

Från deras sida, hvilka göra individens välstånd, tillfredsställelse, må vara äfven upplysning och sedlighet till historiens ändamål, finner man ingen bevisning för åsigtens sanning. Den tilltalar så starkt egoismen, det individuella intresset, att den kan utan vidare yrkas och utan all undersökning antagas för sann af den stora mängden, som har svårt att finna, hvarföre icke blott individer, utan hela folk skola sträfva och lida för förverkligande af ett ändamål, som ligger bortom deras egen tillvaro -- ty så fattar man vanligen läran om en allmänt mänsklig utveckling såsom historiens slutändamål. -- Nationalitetsfrågan och den makt, denna i bestämmandet af dagens politiska tilldragelser vunnit, förefaller dem desto mera störande och obehvä, ju mindre de inse, att den i all tid legat till grund för staternas ömsesidiga förhållanden, ehuru den i form af nationaliteternas rätt först i vår tid kommit till fullt medvetande.

Ganska allmän är också bland de s. k. bildade den åsigt, att äfven vetandet har värde blott i den mån det kan förvandlas till bröd. Men deras antal är likväl icke alltför ringa, som medgifva, att sanningen i och för sig bör eftersträfvast, och att ett sannt vetande i sig har sitt ändamål. Nära nog allmännare är i vår estetiska tid erkännandet, att det sköna i poesin och i den bildande konsten icke behöfver rättfärdiga sin tillvaro genom någon praktisk användbarhet. Om det Rätta deremot hyser man icke samma föreställning. Lag och sed, politiska institutioner, folkrättsliga förhållanden, menar man, skola ytterst afse folkens och individernas välbefinnande. Fåfångt protesterar dagliga erfarenheten deremot. Individerna nödgas underkasta sig lagar, hvilkas tvång han gerna skulle undandraga sig, ja äfven till viss grad seder, hvilka han icke gillar, och som högligen störa hans välbefinnande; folken plågas med skatter och krigstjenst, och det oakadt ofta nog af främmande härars förtryck; revolutioner, thronstrider, partistrider lägga makten än i en hand, än i en annan, med lugnet i det inre försvinner den yttre freden, och decenniernas verk för folkets välstånd och lycka förstöras -- att icke tala om missvexter, dödande färsoter, öfversvämningar, m. m., hvilka så bittert korsa alla välståndsberäkningar. Man kan ännu trösta sig med, att det närvarande släktet lider för de kommandes väl. Men erfarenheten lärer nogsamt, att den gyllne åldern icke finnes utom forntidens sagonatt; och man kan ofta sätta i fråga, hvilken tillfredsställelse en stor man skulle känna, om han såge de lumpna släkten, som efter några sekel befolka det land, för hvilket han offrat krafter och lif.

Men det rätta i historien är visserligen något mera än frågan om mitt och ditt, till och med mera än individens moraliska görande och låtande, så berättigadt än samvetets afgörande i all mänsklig handling är. Historiens dom öfver rätt och orätt faller, först sedan handlingens följder utvecklats sig. Endast dess utmärktaste är det gifvet, att mer eller mindre dunkelt förutse desamma och handla derefter. Hos den stora mängden, som följer dem, finnes icke detta förutseende, men en så mycket starkare passion såsom uttryck för dess medvetande om stundens kraf. I dessa stora ögonblick i folkens lif är uppoffringen lag, icke det egoistiska välbefinnandet, och det är endast om dem man med sanning kan säga: *vox populi vox Dei*. Deremellan går mycket, så att säga, öfver folkens hufvuden, för hvilket de hysa ringa deltagande,

under det individerna hvar och en i sin krets äro bundna vid sina inskränkta omsorger. Men rättare, än att fatta detta Stilleben såsom ändamål, kan man påstå att det utgör den nödvändiga förberedelsen för den historiska handlingen.

Om derföre det Rätta, likasom sanningen, är sitt eget ändamål, har sitt berättigande och sitt värde endast i sin egen tillvaro, kan det icke fattas såsom ett blott ideal, som aldrig skulle hafva en sig motsvarande verklighet. Tvärtom är det Rätta intet annat än verklighet, faktum, handling, och finnes endast i det närvarande. Detta utgör, som man vulgärt säger, för menniskan en hård nöt att bita på. Men ingen protest hjälper. Individerna må erkänna det eller icke. Han måste böja sin nacke under det historiskt gifnas tvång. Sitt lif kan han icke förlägga utom det närvarande. Vill han i detsamma verka någon ändring, måste han börja med att erkänna dess förnuftiga sammanhang med det förflutna. Det är samma, förnuftiga sammanhang, som historieskrifvaren uppsöker, och som utgör det i historien Rätta, i den dubbla mening att, såsom det gamla vishetsspråket säger, »rätt består, orätt förgår».

En sådan i de Europeiska folkens historiska utveckling djupt grundad företeelse är nationaliteternas rätt. Man kan säga, historien har fällt sitt domslut öfver den formationsprocess, ur hvilken nationerna framgått: dess resultat skall bestå. Sedan med feodalismens fall arfsrätten upphört att gälla såsom grund för statsgränserna, har ingen annan rättstitel funnits att sätta mot eröfringen än traktaterna, hvilka mera tjenat att godkänna och befästa densamma än att mota den. Nu sträfvar nationaliteten att göra sig gällande såsom den nya tidens sanna rättstitel. Den är icke såsom arfsrätten beroende af naturnödvändigheten, af födelse och död, eller grundad i en godtycklig öfverenskommenhet, utan utgör ett bestående historiskt faktum, till hvars undanröjande erfordras sekler – der ens seklers inverkan det numera förmår.

283 PLAN FÖR UTGIVNING AV UTLÄNDSK FACKLITTERATUR I FINSK ÖVERSÄTTNING

FLS, kart. 70

Att Litteratursällskapet afsett äfven dagens praktiska behof, har otvifvelaktigt haft sitt berättigande, grundadt på gifna praktiska förhållanden.

Det är derför godt, att Sällskapet arbetat för skolbokslitteraturen, för hjälpreda vid Finska språkets användande såsom rättegångsspråk m. m. Men det synes numera icke påkalladt, att för dylika ändamål anlita Sällskapets tillgångar, ehuru det är önskligt, att de fortfarande må främjas genom de insigter, isynnerhet i språkligt hänseende, Sällskapet eger tillfälle att anlita.

Icke heller borde numera någon annan Sällskapets medverkan, än den intellektuella, behöfva tagas i anspråk för behofvet af det slags Finsk läsning, som kan räknas till dagens litteratur, såsom folkskrifter, romaner, noveller, populära framställningar i vetenskapliga ämnen, resebeskrifningar m. m.

Att sörja för de praktiska behofven äfven på litteraturens område, åligger, der det allmänna bästa och särskilda förhållanden sådant påkalla, landets styrelse; och är med afseende på Finska språket detta åliggande af densamma äfven erkändt. Sällskapets medverkan i detta hänseende synes kunna inskränkas till, att öfver hithörande produkter